

DCAF Geneva Centre
for Security Sector
Governance

Параметри ефективної військової підготовки з міжнародного гуманітарного права

Д-р Гражвідас Ясутіс (Grazvydas Jasutis)
та Ребекка Мікова (Rebecca Mikova)

Про DCAF

DCAF – Женевський центр з управління сектором безпеки спеціалізується на заходах з підвищення безпеки держав та їх народів у контексті демократичного врядування, верховенства права, поваги до прав людини та гендерної рівності. З моменту свого заснування в 2000 році DCAF сприяє зміцненню миру та розвитку шляхом надання допомоги державам-партнерам та міжнародним суб'єктам, які підтримують ці держави, у вдосконаленні управління сектором безпеки шляхом проведення інклюзивних реформ за широкої участі громадськості. Центр створює інноваційні інформаційні продукти, просуває норми та передовий досвід, надає юридичні та політичні консультації і підтримує розбудову потенціалу як державних, так і недержавних суб'єктів сектору безпеки.

Видавець

DCAF - Женевський центр з управління сектором безпеки

Maison de la Paix

Chemin Eugène-Rigot 2E

CH-1202 Geneva, Switzerland

 +41 22 730 94 00

 info@dcaf.ch

 www.dcaf.ch

 @DCAF_Geneva

Автори

д-р Гражвідас Ясутіс (Grazvydas Jasutis) і
Ребекка Мікова (Rebecca Mikova)

Редактор тексту

Aravis Global Advisors

Дизайн і верстка

Ziad Rizkallah

ISBN

978-92-9222-693-0

Подяки

DCAF висловлює подяку Міністерству закордонних справ, у справах співдружності та розвитку Сполученого Королівства за щедру підтримку в підготовці та виданні цієї роботи.

Автори вдячні за цінні коментарі, надані проф. Вільямом Шабасом (William Schabas), проф. Рейчел Е. ВанЛендінгем (Rachel E. VanLandingham), підполковником ВПС США (у відставці), підполковником (у відставці) Міком Вагонером (Mick Wagoner) і Джоді Прескоттом (Jody Prescott), полковником ЗС США (у відставці).

Примітки

Думки, висловлені в цій роботі, належать авторам і не відображають думок або поглядів Міністерства закордонних справ, у справах співдружності та розвитку Сполученого Королівства.

URL-адреси, наведені в цьому документі, були дійсними на момент публікації. Ані DCAF, ані автори не несуть відповідальності за подальші зміни будь-яких URL-адрес, наведених у цій роботі.

DCAF 2023 рік.

Фото: Ліга Офіцерів

Зміст

5	Вступ
6	1. Військова освіта та міжнародне гуманітарне право
10	2. Рівень підготовки
17	3. Періодичність проведення навчання з МГП
18	4. Форми навчання: методи та зміст
27	5. Оцінювання форм навчання
29	6. Механізми моніторингу підготовки
30	7. Інструктори
32	8. Повідомлення про воєнні злочини
34	Загальні рекомендації

“

Я почав вивчати мистецтво війни та революції і, перебуваючи за кордоном, пройшов курс військової підготовки. Якщо доведеться вести партизанську війну, я хотів бути здатним воювати пліч-о-пліч зі своїм народом і розділити з ним небезпеки війни.

Нельсон Мандела

”

Ця публікація є практичним посібником з ефективної військової підготовки у галузі міжнародного гуманітарного права (МГП). Вона покликана слугувати інструментом для військовослужбовців, науковців та представників громадянського суспільства у впровадженні підготовки з МГП для збройних сил.

Потреба в навчанні з МГП має першорядне значення, оскільки воно встановлює правову базу збройних конфліктів і допомагає захистити як цивільне населення, так і учасників бойових дій від жахів війни. Навчання з МГП має важливе значення для військовослужбовців, оскільки допоможе їм зрозуміти правові принципи та норми, що регулюють ведення бойових дій, і забезпечуватиме відповідність їхній дій закону.

Ця робота має важливе значення для розвитку належної міжнародної практики. Необхідно забезпечити, щоб усі сторони, які беруть участь у збройних конфліктах, знали про юридичні зобов'язання, які на них покладено, і щоб вони могли дотримуватися цих зобов'язань у ході бойових дій.

Аналіз містить детальну інформацію про те, як ефективно впроваджувати навчання з МГП, у тому числі передовий досвід, ресурси та методи. Він охоплює дуже практичні аспекти, такі як частота проведення навчання, способи оцінювання, вибір методів викладання, навчальних матеріалів, рівень підготовки, повідомлення про воєнні злочини та інші. Він допомагає тим, хто відповідає за підготовку військовослужбовців з питань МГП, переконатися, що вони знають свої правові зобов'язання і здатні їх виконувати.

Фото: Ліга Офіцерів

1. ВІЙСЬКОВА ОСВІТА ТА МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО

Концептуальні засади військової освіти сприяють успіху на полі бою через налагодження здорової цивільно-військової взаємодії та покращення критичного аналізу. Військова освіта надає навички, які дозволяють військовослужбовцям визнавати соціальну різноманітність, динаміку військового життя та виклики безпеці, тим самим забезпечуючи позитивні результати у виконанні службових обов'язків.

Невпинний темп технологічних змін, відновлення серйозної конкуренції між великими державами і постійний політичний тиск на збройні сили - все це сприяло усвідомленню того, що інтелектуальна спритність і інновації мають вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності західних збройних сил в середині 21-го століття¹. Військова освіта не повинна втрачати своєї цінності під час війни і конфліктів. Війна, безсумнівно, впливає на навчальні програми та структуру освіти, оскільки уряди намагаються зосередити свої ресурси та живу силу на полі бою. Навчальні програми часто формулюють тверду відданість патріотизму та підтримку мобілізації усіх сил країни на оборону держави. У демократичних країнах військова освіта під час війни прищеплює ліберальні цінності, повагу до прав людини і демократичних традицій. Крім того, військова освіта захищає принципи верховенства права та прищеплює принципи гуманності через викладання МГП, яке іноді називають Правом збройних конфліктів (ПЗК) або Правом війни (ПВ). Попит на навчання та застосування норм МГП зростає у геометричній прогресії під час збройного конфлікту. Цей попит може поставити під сумнів здатність систем військової освіти ефективно проводити навчання.

Зобов'язання поширювати знання про МГП ґрунтується на тому, що добре знання норм, викладених у цьому праві, має важливе значення для їх ефективного застосування і, отже, для захисту жертв збройних конфліктів². Це зобов'язання походить з іншого зобов'язання, узятого державами-учасниками договорів з МГП, дотримуватись та забезпечувати дотримання положень, які вони містять. Хоча під час збройних

1 Morgan-Owen, David. "Professional Education and Military Learning in the 21st Century". War on the Rocks, 25 July 2018, доступно за посиланням: <https://warontherocks.com/2018/07/approaching-a-fork-in-the-road-professional-education-and-military-learning/>

2 МКЧХ. Зобов'язання поширювати знання з міжнародного гуманітарного права, лютий 2003 року, Доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/download/file/1042/obligation-dissemination-ihl.pdf>

конфліктів діяльність з розповсюдження інформації має бути посилено, її також потрібно здійснювати і в мирний час: знання права - це не лише питання воєнного часу³. Універсальне зобов'язання поширювати знання з МГП підтверджується в усіх чотирьох Женевських конвенціях 1949 року в практично однакових формулюваннях.

Високі Договірні Сторони зобов'язуються в мирний час, як і під час війни, якомога ширше поширювати текст цієї Конвенції у своїх країнах і, зокрема, включати її вивчення до своїх програм військової і, якщо можливо, цивільної освіти, з тим, щоб принципи цієї Конвенції стали відомі всім їхнім збройним силам і всьому населенню⁴. У пояснювальній записці МКЧХ зазначено, що у Третій Женевській конвенції 1949 року додається, що будь-які військові або інші органи влади, які під час війни несуть відповідальність за військовополонених, повинні мати текст Конвенції і пройти спеціальну підготовку щодо її положень (ст. 127 (2)). Четверта Женевська конвенція 1949 року передбачає такі ж зобов'язання щодо будь-яких цивільних, військових, поліцейських або інших органів влади, які беруть на себе відповідальність за цивільних осіб, особливо в місцях інтернування (ст. 99 і 144(2)). Додаткові протоколи 1977 року підтверджують і деталізують обов'язок поширювати Конвенції та Протоколи (ДП I, ст. 83; ДП II, ст. 19). Протокол I передбачає конкретні заходи з метою посилення загального зобов'язання. Протокол II робить зобов'язання застосовним до ситуацій збройних конфліктів неміжнародного характеру. Зовнішній прояв дотримання норм МГП, який підлягає втіленню, насправді є завжди однаковим, незалежно від характеру конфлікту⁵.

Зобов'язання щодо підготовки з МГП передається на розсуд держави. У коментарі Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) до статті 83 ДП I підкреслюється, що «створення програми [військової підготовки] ... ймовірно, потребуватиме прийняття рішень на рівні міністрів». У Резолюції 21 Женевської дипломатичної конференції 1974–1977 років державам було «запропоновано [d]» «заохочувати[e] ... відповідні органи влади планувати та здійснювати» підготовку з МГП за сприяння МКЧХ, якщо необхідно, «у спосіб, що відповідає внутрішнім обставинам»⁶.

При розробці національних програм підготовки з МГП для військового особового складу та цивільних, держави повинні вирішити:

3 Там же.

4 Там же.

5 Там же.

6 Stubbins Bates, Elizabeth. "Towards Effective Military Training in International Humanitarian Law". International Review of the Red Cross, 21 December 2015, доступно за посиланням: <https://international-review.icrc.org/articles/towards-effective-military-training-international-humanitarian-law>

- ❖ на підрозділі якого рівня необхідно пройти навчання;
- ❖ чи повинен навчальний матеріал, який використовується зі старшими військовослужбовцями, бути вищого рівня та складнішим, ніж той, що використовується з молодшими військовослужбовцями;
- ❖ чи потрібно проводити спеціалізоване навчання для конкретних аудиторій, наприклад, для медичного персоналу;
- ❖ частота проведення тренінгів (щотижня, щомісяця, перед поверненням у зону конфлікту, після періодів відпочинку тощо);
- ❖ методи оцінювання;
- ❖ механізми моніторингу підготовки;
- ❖ рівень і ранг інструкторів з МГП;
- ❖ як включати інформацію про повідомлення про підозри щодо порушення МГП; та
- ❖ як осмислювати уроки, отримані на полі бою.

Протягом останніх двох десятиліть МКЧХ поступово переорієнтував свою діяльність у сфері МГП зі збройними силами та недержавними збройними формуваннями з простого поширення права на інтеграцію. Це призвело до двох основних результатів: по-перше, до ідеї про те, що МГП має бути інтегроване в усі аспекти «доктрини, підготовки, освіти, оснащення та санкцій», і по-друге, до ідеї, яка з'явилася нещодавно, про те, що МГП постійно має відношення до прийняття рішень і комунікації в структурі військового командування⁷. Перший підхід до інтеграції передбачає «безперервний процес», в якому МГП стає актуальним для «доктрини, навчання, освіти, оснащення та санкцій». Цей процес вимагає тлумачення права до початку військових дій, розуміння його оперативних наслідків, вжиття «конкретних заходів ... для забезпечення дотримання норм права під час проведення операцій»⁸. МКЧХ визнає, що «само по собі викладання правових норм не призведе до зміни ставлення чи поведінки»: Одного лише навчання з МГП недостатньо для його дотримання⁹.

7 Там же.

8 Там же.

9 Там же.

Інтеграційна модель

Вона підкреслює постійну актуальність МГП, коли солдати та офіцери дізнаються про нові системи озброєння, щоб вони могли зрозуміти, чи можна їх законно використовувати в цивільних районах, чи можуть вони спричинити зайві травми або непотрібні страждання. Крім того, інтеграція підготовки з МГП з розумінням військової дисципліни та міжнародного кримінального права має зменшити хибні уявлення про міжнародне право, що, у свою чергу, може підвищити рівень дотримання норм з МГП серед військовослужбовців.

Stubbins Bates, Elizabeth. "Towards Effective Military Training in International Humanitarian Law." International Review of the Red Cross, 21 Dec. 2015.

Фото: Роман Костенко - український військовий

2. РІВЕНЬ ПІДГОТОВКИ

МКЧХ рекомендує, щоб усі, хто відіграє ключову роль у застосуванні МГП, були ознайомлені з його правилами та санкціями, що застосовуються за порушення. Це стосується всіх військовослужбовців, а також офіцерів і радників з правових питань, незалежно від того, до якої групи вони належать. Є також ті, хто діє під егідою Організації Об'єднаних Націй або компетентної регіональної організації. Сюди також можуть належати цивільні особи, які виконують відповідні функції, наприклад, дипломатичний персонал, посадові особи з контролю за експортом озброєнь та медичний персонал.

Підготовка повинна навчити осіб чітко визначати, що є дозволеним, а що ні¹⁰.

Кожна країна повинна оцінити як свої потреби, так і свої можливості, перш ніж розробляти програму навчання. Потім вона повинна провести повторне оцінювання під час реалізації програми, щоб переконатися, що країна виконує свої зобов'язання за міжнародним правом і надає інформацію у корисний та змістовний спосіб необхідному персоналу¹¹. Країна у стані активного конфлікту або війська якої є дислокованими за кордоном, потребує більш інтенсивної, специфічної та адаптованої підготовки з МГП. В ідеалі така підготовка має бути доступною для всіх військових частин і підрозділів. І навпаки, країни, що не є залученими до конфліктів, можуть виконувати свої зобов'язання щодо МГП шляхом забезпечення базової підготовки солдатів і молодших офіцерів і глибокої підготовки юридичних радників і вищого військового керівництва. Підготовка професійної армії з освіченим офіцерським корпусом вимагатиме зовсім іншої програми та стратегії, ніж підготовка армії, яка значною мірою базується на військовослужбовцях строкової служби, які не пройшли професійної військової підготовки або навчання з МГП.

10 МКЧХ. Імплементация навчання з МГП, доступно за посиланням: <https://sri.icrc.org/practical-measures/implementation/ihl-training> [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

11 Blank, Laurie and Noone, Gregory. "Law of War Training: Resources for Military and Civilian Leaders". *United States Institute of Peace*, 5 March 2009, доступно за посиланням: www.usip.org/publications/2009/03/law-war-training-resources-military-and-civilian-leaders

Варто звернутися до стандарту НАТО STANAG 2449¹², у якому викладені широкі принципи підготовки з Права збройних конфліктів (ПЗК¹³), а також цілі підготовки, які повинні бути досягнуті відповідно до цих принципів¹⁴. STANAG 2449 був оновлений у 2019 році, до нього увійшла навчальна публікація Альянсу «Підготовка з права збройних конфліктів»¹⁵. У ньому вказуються принципи навчання та викладання, що мають застосовуватися:

- a. *Весь особовий склад повинен пройти підготовку з ПЗК. Сили, задіяні в операціях НАТО, повинні проводити підготовку до і під час операції.*
- b. *Підготовка з ПЗК повинна бути включена в усі рівні військової освіти, індивідуальної та колективної підготовки та навчань, за необхідності.*
- c. *Підготовка з ПЗК повинна бути співмірною зі ступенем відповідальності особового складу та його оперативною роллю. Підготовка особового складу має бути більш детальною та ускладнюватися відповідно до звань та обов'язків.*
- d. *Базовий рівень навчання для всього особового складу викладено в Додатку В.*
- e. *Сержантський склад та офіцери потребують більш детального розуміння та усвідомлення ПЗК. Тому рекомендується проводити розширене навчання та підготовку, як зазначено в Додатках С і D.*
- f. *Певні особи та посади, що зазначені в невичерпному переліку в Додатку Е, можуть потребувати спеціалізованої підготовки.*
- g. *Країни повинні забезпечити, щоб підготовка з ПЗК проводилася належним чином підготовленими інструкторами.*
- h. *Навчання з ПЗК має містити сценарії, вправи та практичні польові заняття. При підготовці підрозділів і штабів до операцій НАТО слід приділяти особливу увагу практичним польовим заняттям.*

12 Угода про стандартизацію (STANAG) - це документ НАТО зі стандартизації, який визначає домовленість країн-учасниць щодо впровадження стандарту. Протягом багатьох років члени Альянсу узгодили сотні STANAG, що охоплюють величезний спектр технічних специфікацій на обладнання та спільні практики. До деяких прикладів належить обладнання для дозаправки літаків у повітрі та порядок такої дозаправки; загальні розміри, правила безпеки та випробування для забезпечення взаємозамінності боєприпасів; технічні умови для забезпечення сумісності національних систем зв'язку; а також формати для полегшення обміну розвідувальною та іншою інформацією. Див. NATO. Standardization, Доступно за посиланням: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69269.htm [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

13 Міжнародне гуманітарне право також відоме як право збройних конфліктів (ПЗК) або закони війни. Військові юристи часто віддають перевагу терміну ПЗК.

14 Prescott, Jody. "Training in the Law of Armed Conflict: A NATO Perspective". *Journal of Military Ethics*, Vol. 7, No. 1, 66-75, 2008.

15 Навчальна публікація Альянсу ATrainP-2, видання В, версія 1, Навчання з права збройних конфліктів, 2019 рік

- i. Під час навчання у сфері ПЗК країнам рекомендується співпрацювати з Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) та національними товариствами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.
- j. Ефективність підготовки з ПЗК повинна оцінюватися на всіх рівнях командування. Засвоєні уроки та підсумкові звіти мають бути включені в розробку навчальних програм¹⁶.

У STANAG викладено основні принципи підготовки з ПЗК, яка буде надана всім військовослужбовцям, додаткової підготовки з ПЗК, яка буде надана сержантському складу, та додаткової підготовки з ПЗК для офіцерів. Це частково збігається з підходом США, які поділяють навчання з ПВ на три рівні: А, В і С. Навчання рівня А проводиться під час початкової військової підготовки для всіх військовослужбовців. Рівень А забезпечує мінімальні знання, що є необхідними для всіх військовослужбовців сухопутних військ, і закріплює основні концепції ПВ, відомі як «Правила солдата». Підготовка рівня В проводиться в підрозділах. Під час цієї підготовки закріплюються «Правила солдата», що викладаються під час початкової військової підготовки, і наголошується на належному поведженні із затриманими. Навчання рівня С проводиться в системі загальновійськових навчальних закладів. На рівні С наголошується на обов'язках офіцерів і сержантського складу з особливим акцентом на плануванні та виконанні бойових операцій і заходах щодо інформування про підозри в порушенні МГП.¹⁷

У Швейцарії МГП включено до програм військової підготовки збройних сил на основі Регламенту 51.007.04 «Правові основи поведінки під час бойових дій»¹⁸. Всі військовослужбовці збройних сил Швейцарії повинні пройти вступний курс з МГП і спеціальне навчання з МГП в рамках своєї оперативної підготовки. У Збройних силах Швейцарії також є юридичні радники, які пройшли поглиблену підготовку з МГП. Вони приписані до різних рівнів швейцарської армії (бригад, дивізій, підрозділів спеціального призначення та Штабу Збройних сил)¹⁹. Збройні сили Швейцарії також прийняли спеціальні правила, наприклад, щодо захисту медичних місій і культурних цінностей. Вони також проводять поглиблені курси з МГП, спеціально розроблені для сержантського складу, медичних частин, юридичних радників і командирів²⁰. Крім того, швейцарська

16 Там же.

17 Jenks, Chris. "The Efficacy of the U.S. Army's Law of War Training Program". Lieber Institute – West Point, 14 October 2020, Доступно за посиланням: <https://lieber.westpoint.edu/efficacy-u-s-armys-law-of-war-training-program/>

18 18 Федеральна рада Швейцарії. Імплементація міжнародного гуманітарного права Швейцарією – Добровільний звіт Федеральної ради, 12 серпня 2020 року, Доступно за посиланням: https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aussenpolitik/voelkerrecht/20200812-HVR-Bericht_EN.pdf

19 Там же.

20 Там же.

армія проводить військові навчання і підготовку на місцях з низки конкретних тем. Наприклад, з питань культурних цінностей армія співпрацює з Федеральним управлінням цивільного захисту.²¹

Збройні сили Великої Британії забезпечують підготовку військовослужбовців усіх видів збройних сил на всіх рівнях з питань МГП та його практичного застосування у військових операціях. Особовий склад усіх трьох видів збройних сил Великої Британії зобов'язаний проходити періодичну підготовку з ПЗК відповідно до узгоджених стандартів. Військовослужбовці сухопутних військ зобов'язані складати «Військовий щорічний навчальний тест (МАТТ) 7», який передбачає підготовку і оцінювання з питань ПЗК, розслідувань і підзвітності, поводження з полоненими та застосування сили. Аналогічні вимоги містяться в стандартах Королівського військово-морського флоту «Основні морські навички 7» та Королівських військово-повітряних сил «Додаткова індивідуальна підготовка». Державні службовці, що задіяні на ключових посадах в зонах бойових дій і на ключових посадах оперативної політики в Міністерстві оборони, також зобов'язані проходити підготовку з ПЗК.²²

Усі німецькі військовослужбовці отримують підготовку з юридичних питань. Вона спрямована не лише на поширення знань, а й в першу чергу на розвиток усвідомлення того, що є правильним, а що є неправильним у збройних конфліктах²³. Фундаментальна підготовка, яку отримують військовослужбовці, включає у себе навчання щодо основних ідей та ключових компонентів МГП. Принципи МГП вивчають усі військовослужбовці всіх рангів. Ті, хто планує брати участь у закордонних місіях, проходять більш комплексну підготовку. Курс річної програми навчання поглиблює їх знання. Слід зазначити, що юридичні радники, як правило, працюють у штабах, починаючи з рівня дивізії і вище. Юридичні радники консультують командирів з усіх офіційних правових питань та при здійсненні ними дисциплінарних повноважень. Основним завданням особового складу військово-правової системи збройних сил Німеччини є надання юридичних консультацій військовому керівництву – особливо з питань військового права, МГП та оперативного права, а також проведення навчань з правових питань і підготовки керівних кадрів²⁴. Заняття, лекції та тренінги з МГП також є частиною різних військових курсів. Ці знання є необхідними для відповідності кваліфікаційним вимогам до військового начальника.

21 Там же.

22 Уряд Сполученого Королівства. Добровільний звіт про імплементацію норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні, 2019 рік, Доступно за посиланням: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784696/Voluntary_Report_on_the_Implementation_of_International_Humanitarian_Law_at_Domestic_Level.pdf

23 Dt. Komitee zum Humanitären Völkerrecht [ed.]. National Implementation of International Humanitarian Law - Document on the Implementation of IHL in the German Legal System, 2020, Доступно за посиланням: https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748921103.pdf?download_full_pdf=1

24 Там же.

Ці курси адаптовані до відповідного рівня кваліфікації (сержантський склад, офіцер, штабний офіцер, офіцер Генерального штабу). Варто зазначити, що Посібник з ПЗК і Картки солдата мають обов'язковий характер і повинні виконуватися повністю, сумлінно та негайно. У Посібнику з ПЗК містяться як норми МГП, так і необхідне тлумачення норм МГП.²⁵

У Бельгії всі військовослужбовці проходять навчання з права збройних конфліктів під час базової підготовки. Крім того, підготовка з ПЗК є частиною всіх курсів підвищення кваліфікації. Таким чином, підготовка з ПЗК є частиною курсу для штабних офіцерів, курсу для вищих офіцерів, курсу для вищого штабного складу та курсу для старшого сержантського складу. Перед тим, як військовослужбовці або підрозділи беруть участь в операції, вони проходять повторну підготовку з ПЗК, зосереджуючись на конкретних аспектах ПЗК і правил ведення бойових дій (ROE) та їх практичному застосуванні під час навчань на місцевості²⁶.

У Канаді підготовку з ПЗК інтегровано в кар'єрну підготовку в усіх збройних силах Канади в різний час і на різних рівнях. Вступна підготовка з ПЗК проводиться в школі для новобранців і на базовій офіцерській підготовці; вона також пропонується у Військовому коледжі для курсантів-офіцерів. Додаткова підготовка надається у вигляді тижневого курсу з ПЗК для старшого сержантського складу та офіцерів²⁷.

У Данії більша частина підготовки з права війни інтегрована в інші види військової підготовки. Обґрунтування такого підходу полягає в тому, що така підготовка легше сприймається і розуміється військовослужбовцями і, таким чином, не сприймається, як щось «чуже» військовій професії. Окрім регулярної підготовки рядового складу, для фахівців, таких як офіцери-юристи та офіцери, які викладають право війни у своїх підрозділах, також пропонуються спеціальні навчальні курси з питань права війни²⁸.

У Литві існують три рівні підготовки військовослужбовців - базовий, спеціалізований і ще один для тих, кого відбирають для участі в міжнародних місіях²⁹.

Освіта у сфері МГП у Збройних Силах Республіки Польща базується на організації системи освіти та підготовки кадрів з «права збройних конфліктів» у національному оборонному

25 Там же.

26 Blank, Laurie and Noone, Gregory. "Law of War Training: Resources for Military and Civilian Leaders". *United States Institute of Peace*, 5 March 2009, Доступно за посиланням: www.usip.org/publications/2009/03/law-war-training-resources-military-and-civilian-leaders

27 Там же.

28 Там же.

29 Міністерство національної оборони Литви. Протокол засідання Комісії з імплементації МГП. 2 січня 2018 року, Доступно за посиланням: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/05/protokolas-2017-11-30.pdf>

відомстві. Це відомство імплементує положення угоди НАТО про стандартизацію STANAG 2449³⁰. Всі військовослужбовці польської армії та персонал, який працює в Міністерстві національної оборони, повинні пройти цю програму підготовки. Система освіти і підготовки з МГП наразі розробляється і контролюється Головнокомандувачем Збройних сил. Ця система пропонуватиме навчання в межах п'яти підсистем:

1. Підготовка юридичних радників.
2. Навчання в навчальних центрах.
3. Підготовка командирів і штабів на рівні батальйону і вище.
4. Підготовка військових підрозділів. I
5. Підготовка військовослужбовців запасу.

У збройних силах різних країн застосовуються різні підходи до навчання. Однак загально визнано, що кожен військовослужбовець повинен пройти підготовку з МГП.

Залежно від потреб кожної країни, категорії осіб з наведеного нижче невичерпного списку можуть проходити спеціалізовану підготовку з ПЗК:

- a. Командирський склад
- b. Вищий офіцерський склад і генерали
- c. Юридичні радники
- d. Медичний персонал
- e. Військова поліція
- f. Особовий склад, який бере участь у наведенні на ціль
- g. Особовий склад, який працює з полоненими особами
- h. Пілоти та всі інші члени екіпажу
- i. Духовний персонал
- j. Сили спеціальних операцій
- k. Державні службовці, які беруть участь в операціях

Джерело: Навчальна публікація Альянсу ATrainP-2, видання В, версія 1, Навчання з права збройних конфліктів, 2019 р.

30 Постійне представництво Республіки Польща при Організації Об'єднаних Націй. Лист до Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй відповідно до резолюції 67/93 «Стан Додаткових протоколів до Женевських конвенцій 1949 року, що стосуються захисту жертв збройних конфліктів», 30 травня 2014 року, доступно за посиланням: https://www.un.org/en/ga/sixth/69/protocols/poland_e.pdf

Рівень знань з МГП, необхідний для військовослужбовців, залежить від їхнього військового звання, обов'язків і посади, однак, крім солдатів, сержантського складу та штабних офіцерів варто розглянути роль військових юридичних радників. Існує нагальна потреба в тому, щоб військові юридичні радники працювали на якомога більшій кількості рівнів оперативного командування. Це один з аспектів «інтеграції» навчання, коли юридичні радники не просто проводять навчання в окремі блоки часу, відведені лише для навчання. Вони також щодня працюють з військовослужбовцями, залученими до операцій, та проводять правовий аналіз та навчання в режимі реального часу щодо законності тактичних прийомів, методів і способів ведення бойових дій, а також цілей.

3. ПЕРІОДИЧНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАННЯ З МГП

У 2018 році МКЧХ замовив доповідь, яку було підготовлено незалежними дослідниками з метою поглиблення розуміння організації функціонування збройних сил і збройних угруповань³¹. У доповіді зазначалося, що інтеграція МГП в доктрину, підготовку і механізми дотримання вимог в централізовано структурованих збройних силах і збройних угрупованнях має важливе значення. Це підвищує стриманість з боку військовослужбовців щодо вчинення порушень норм МГП на полі бою. Інтенсивність підготовки та те, як викладаються норми, впливають на ефективність навчання, а дотримання норм МГП найкраще перевіряється в умовах стресу або під тиском. Навчання та підготовку слід повторювати через регулярні проміжки часу, враховуючи плінність кадрів серед особового складу та в підрозділах, а також потребу в оновленні знань тих, хто вже пройшов навчання. Регулярне повторення навчання сприяє закріпленню поваги до гуманітарних принципів. Періодичність проведення навчання має визначатися з урахуванням оперативних потреб слухачів, хоча, як правило, особовий склад повинен проходити навчання не рідше одного разу на рік, навіть в оперативній обстановці, що є нормою в багатьох країнах³². Існують різні підходи щодо частоти проведення навчання.

Албанія	Один раз на рік; 21+ годин на рік
Бельгія	Інтегровано в безперервне навчання; курси тривають від чотирьох до вісімнадцяти годин в залежності від рівня особового складу
Канада	Інтегровано в усі види підготовки; щонайменше 21 година на рік
Фінляндія	Від однієї до 12 годин на рік
Німеччина	Більше двох разів на рік; 16-20 годин на рік
Словаччина	Один раз на рік, протягом кожного терміну обов'язкової військової служби; від шести до десяти годин на рік
Туреччина	Двічі на рік; 21+ годин на рік
США	Потрібно щорічно, а також перед розгортанням в усіх операціях. Директива Міноборони вимагає проходження навчання та доповідь про нього командуванню.

Інститут миру США. «Підготовка з права війни: Ресурси для військових і цивільних лідерів, 2009 рік.
www.usip.org/publications/2009/03/law-war-training-resources-military-and-civilian-leaders

31 МКЧХ. «Коріння стриманості на війні». 12 червня 2020 року, доступно за посиланням: www.icrc.org/en/publication/4352-roots-restraint-war

32 МКЧХ. Імплементція навчання з МГП, доступно за посиланням: <https://sri.icrc.org/practical-measures/implementation/ihl-training> [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

4. ФОРМИ НАВЧАННЯ: МЕТОДИ ТА ЗМІСТ

МКЧХ наполегливо рекомендує державам докладати всіх зусиль для подальшої інтеграції МГП у військову доктрину, освіту і підготовку, а також на всіх рівнях військового планування і прийняття рішень. Таким чином, МГП повністю інтегрується у військову практику і відображається у військовій етиці. Це також нагадує про важливість наявності у збройних силах держав юридичних радників, які консультують командирів на відповідному рівні щодо застосування норм МГП.³³

Інтеграція МГП в доктрину

Під доктриною розуміють усі стандартні принципи, якими керуються дії носіїв озброєнь на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях, незалежно від форм, яких набувають ці принципи. Таким чином, вона охоплює всі директиви, принципи, процедури, кодекси поведінки та довідкові посібники - або їх еквіваленти - за якими навчаються та тренуються носії зброї протягом своєї кар'єри, забезпечуючи їх загальним словниковим запасом і формуючи процес прийняття рішень, тактичні методи ведення бойових дій та поведінку під час операцій.

Інтеграція права в доктрину не досягається простим включенням або цитуванням норм і принципів застосовного права в кодексах, посібниках і процедурах. Відповідні принципи права разом із засобами та механізмами забезпечення поваги до осіб та об'єктів, що перебувають під особливим захистом, повинні стати природною і невід'ємною частиною кожної складової доктрини.

Перегляд посібників і процедур, пов'язаних із процесом прийняття рішень, має важливе значення для дотримання норм права. Складність викликів сучасної правоохоронної діяльності або ведення війни свідчить проти того, щоб покладати відповідальність за дотримання норм МГП та/або МППЛ на одну посаду в штабі.

33 33-тя Міжнародна конференція Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Усвідомлення норм МГП: Дорожня карта для кращої імплементації міжнародного гуманітарного права на національному рівні - Резолюція. Женева, Швейцарія, 9–12 грудня 2019 року, доступно за посиланням: https://rcrcconference.org/app/uploads/2019/12/33IC-R1-Bringing-IHL-home_CLEAN_ADOPTED_FINAL-171219.pdf

Що стосується будь-якого оперативного або тактичного питання, призначений особовий склад штабу (з кадрових питань, з питань розвідки, оперативних, логістичних питань) повинен знати, як вони мають виконувати свої обов'язки у зв'язку з цим. Крім того, вкрай важливо переконатися, що процедури прийняття рішень передбачають необхідні механізми обміну інформацією та координації, щоб жодне питання не залишилося поза увагою, а командир мав всю необхідну інформацію вчасно і в повному обсязі.

Необхідно також переглянути або адаптувати довідкові посібники для різних фахівців і сфер діяльності на різних рівнях командування, щоб накази, процедури та правила ведення бойових дій дозволяли дотримуватися норм права в різноманітних і складних ситуаціях, з якими стикаються під час операцій (наприклад, присутність військових об'єктів у населених пунктах, підтримання правопорядку під час демонстрацій з проявами насильства).

МКЧХ. Інтеграція права. 2007 рік. <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc-002-0900.pdf>

Людський мозок еволюціонував, тому зданий вчитися та розвиватися в мультисенсорному середовищі. Отже, ми краще запам'ятовуємо, як робити щось, коли вказівки, які нам дають, зачіпають кілька органів чуття³⁴. Методика мультисенсорного навчання вимагає від викладачів застосовувати зорові (дивитися), слухові (слухати), кінестетичні (рухатися) та тактильні (торкатися) відчуття під час проведення тренінгу, розробки завдань і залучення учасників. Це збігається з підходом МКЧХ. Змішані методи навчання, які поєднують огляд норм МГП, аудиторні дискусії, аналіз конкретних випадків і практичні польові вправи, як зазначає МКЧХ, виявилися найефективнішими у впровадженні норм стриманості серед учасників бойових дій³⁵. Проведення практичних занять, які включають інтенсивні, реалістичні та динамічні вправи на основі відповідних ПВД, дозволяє слухачам застосовувати на практиці знання з МГП, пов'язуючи їх з реаліями та викликами на місцях³⁶. Потрібно розробляти сценарії для відтворення процесів, подій та обставин, що пов'язані з темою, що обговорюється. Вони повинні включати індивідуальні та колективні вправи, аналіз конкретних ситуацій, рольові ігри та моделювання поведінки. Дуже важливими залишаються імітаційні тренування за сценаріями, які інтегровані в бойові навчання. Вони забезпечують платформу для

34 Shams, L., and Seitz, A.R. *Benefits of multisensory learning*. Trends in Cognitive Sciences, 60, November 2008, pp. 411-17

35 МКЧХ. Імплементація навчання з МГП, Доступно за посиланням: <https://sri.icrc.org/practical-measures/implementation/ihl-training> [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

36 Там же.

роботи солдатів над реалістичними проблемами, які виникають у сфері МГП.

Методи організації військової освіти та підготовки змінюються від традиційних аудиторних занять, що викладаються інструктором, до поєднання стаціонарного, дистанційного навчання та підготовки у підрозділах³⁷. Цей підхід передбачає максимальне використання технологій автоматизації для підвищення ефективності розробки, розповсюдження та реалізації підготовки, а мережа автоматизації слугує каналом для виробництва та розповсюдження навчальних матеріалів серед військовослужбовців, командирів і підрозділів для задоволення їхніх конкретних потреб у навчанні та підготовці до широкого спектра глобальних непередбачуваних ситуацій³⁸.

Все навчання має бути контекстуалізованим, а навчальні матеріали - підготовлені з урахуванням культури, історії, релігії, політики, конфліктів і звичаїв кожної нації. Зокрема, дослідження МКЧХ «Коріння стриманості на війні» 2018 року, спираючись на оригінальні академічні дослідження, показує, що соціалізація на основі організаційних і громадських норм і цінностей може суттєво впливати на ставлення та поведінку учасників бойових дій. Подальша наукова робота в рамках дослідницького проекту, включаючи тематичні дослідження з Малі та Південного Судану, розкриває вплив релігійних та культурних норм (а також гуманітарної взаємодії з озброєними суб'єктами та цивільними особами) на здійснення насильства³⁹. Традиційні методи викладання МГП, які зосереджуються на праві та ігнорують ціннісний контекст, а також не враховують роль керівників у формуванні такого розуміння через неформальну соціалізацію, а також офіційні військові органи влади, навряд чи змінять цю тенденцію⁴⁰. Під час викладання слід використовувати співставні приклади. Наприклад, Грузія, яка зіткнулася зі схожими проблемами і схожими геополітичними перешкодами, може бути корисним прикладом для викладання МГП в Молдові. Грузія була втягнута в конфлікт протягом більшої частини періоду 1992-2008 років. Регулярні збройні сили Грузії і грузинські добровольці воювали проти абхазів і осетинів з сепаратистських територій Абхазії і Південної Осетії. У серпні 2008 року війська Російської Федерації (РФ) разом з абхазькими/осетинськими силовиками були втягнуті в конфлікт зі збройними силами Грузії. Таким чином, локальна

37 Військова академія Сухопутних військ США. Довідник старшого командира: Як функціонують сухопутні війська. 2019-2020 рр., доступно за посиланням: <https://ssl.armywarcollege.edu/dclm/pubs/HTAR.pdf>

38 Там же.

39 39 МКЧХ. «Коріння стриманості на війні». 12 червня 2020 року, доступно за посиланням: www.icrc.org/en/publication/4352-roots-restraint-war

40 Prescott, Jody. "Empirical Assessment in IHL Education and Training: Better Protection for Civilians and Detainees in Armed Conflict". Anthem Press, 2021, доступно за посиланням: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1qmpd39>

війна перетворилася в міжнародний збройний конфлікт⁴¹. Конфлікт між сепаратистами з Придністров'я і владою Молдови спалахнув в 1991-1992 роках. Остаточна угода про припинення вогню була підписана між президентами Снігуром і Єльциним у Москві 21 липня 1992 року⁴². В обох конфліктах збройні сили Росії та її силові структури відігравали пряму і непрямую роль.

МКЧХ пропонує забезпечити комплексну підготовку з МГП щодо правил, які регулюють конкретні види діяльності, за необхідності. Сюди входять як гуманне та гідне поводження з людьми, позбавленими волі, так і принципи запобіжних заходів, розрізнення та пропорційності під час нападу⁴³. Залежно від ситуації можуть застосовуватися інші правові системи, у тому числі міжнародне право у сфері прав людини, міжнародне право біженців та міжнародне кримінальне право. Тому їх потрібно включити до навчання. Слід також враховувати гендерну проблематику, і МКЧХ зазначає, що МГП вимагає від сторін збройного конфлікту оцінювати і вживати заходів для зменшення очікуваної шкоди цивільному населенню в рамках виконання своїх зобов'язань. На думку МКЧХ, очікувана шкода цивільному населенню з більшою імовірністю може бути точно оцінена з урахуванням гендерного аспекту⁴⁴. Таким чином, там, де це можливо, ті, хто відповідають за планування операції та ті, хто відповідають за її виконання, повинні враховувати, що їхні дії можуть завдати непропорційної шкоди різним групам цивільного населення: наприклад, дівчатам і жінкам порівняно з членами сім'ї чоловічої статі⁴⁵. Крім того, командири та керівники на всіх рівнях повинні вживати конструктивних заходів для запобігання сексуальному та гендерно зумовленому насильству внаслідок збройного конфлікту. Вони мають подавати приклад шляхом включення цієї частини до своєї спільної професійної військової етики⁴⁶.

41 Jasutis, Grazvydas, Mikova, Rebecca and Steyne, Richard. "Ceasefires and Peace Agreements in Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia: Assessing the Inclusion of Security-Sector Reform Provisions". DCAF, 2022, Доступно за посиланням: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Study_Ceasefires_PeaceAgreements_ECA_EN.pdf

42 Там же.

43 МКЧХ. Імплементація навчання з МГП, доступно за посиланням: <https://sri.icrc.org/practical-measures/implementation/ihl-training> [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

44 МКЧХ. Заява Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) до Ради Безпеки ООН: Щорічні дебати щодо жінок, миру та безпеки. Виголошено Алексом Бойвіном (Alex Boivin), керівником відділу політики та гуманітарної дипломатії МКЧХ. 2 листопада 2022 року, доступно за посиланням: <https://www.icrc.org/en/document/gender-perspective-ensures-respect-ihl>

45 Prescott, Jody "Linking Revisions to the AP I Commentary on Gendered Effects of Kinetic Operations". Loyola University Chicago, International Law Review, Vol. 19, No1, 27-53, 2022.

46 Prescott, Jody. "Empirical Assessment in IHL Education and Training – Better Protection for Civilians and Detainees in Armed Conflict". Anthem Press, 2021, 112.

У більш ранній версії STANAG встановлювалась зважена система освіти та навчання, у якій основна увага приділялася викладанню, аніж змісту. Вона передбачала, що всі військовослужбовці повинні проходити підготовку, що охоплює історію ПЗК, відповідні визначення термінів ПЗК, основи взаємозв'язку між міжнародним і національним правом, а також Правила ведення бойових дій (ПВД)⁴⁷. Бажано інтегрувати навчальні вправи з МГП у регулярну бойову підготовку, а не лише в підготовку з МГП – будь-яка бойова підготовка створює можливості для включення питань з МГП, які необхідно вирішувати. Щодо сержантського складу, то в STANAG передбачено, що їхня підготовка має бути спрямована на забезпечення дотримання «основних правил ПЗК на їхньому рівні» та «виконання їхніх обов'язків, що стосуються ПЗК». Основна увага має приділятися правилам ведення бойових дій, захисту людей і майна, функціям та обов'язкам командування, багатонаціональним/об'єднаним операціям, поводженню з військовополоненими, дисципліні та запобіганню порушенням ПЗК, а також «співпраці з цивільним населенням і неурядовими організаціями»⁴⁸.Що стосується офіцерів, то окрім знання своїх прав і обов'язків, пов'язаних з ПЗК, у міжнародних і неміжнародних конфліктах, і забезпечення дотримання «основних правил ПЗК на своєму рівні», офіцери також повинні пройти підготовку з питань «обов'язків командування, пов'язаних з ПЗК», і значення ПЗК у плануванні операцій⁴⁹. Незважаючи на те, що між ключовими моментами у підготовці сержантського складу та офіцерів є багато спільного, певні ключові моменти відрізняються, наприклад, необхідність підготовки з моральних аспектів ПЗК і військових злочинів, що є рекомендованою для офіцерів⁵⁰. Оновлений STANAG пропонує включити до програм підготовки окупаційне право, припинення вогню та перемир'я, а також робить великий акцент на забезпеченні дотримання норм ПЗК.

47 Prescott, Jody. Training in the Law of Armed Conflict: A NATO Perspective. *Journal of Military Ethics*, Vol. 7, No. 1, 66-75, 2008

48 Там же.

49 Prescott, Jody. Training in the Law of Armed Conflict: A NATO Perspective. *Journal of Military Ethics*, Vol. 7, No. 1, 66-75, 2008

50 Там же.

Базовий курс	Курс для сержантського складу	Курс для офіцерів
а. Вступ		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Історична довідка 2. Мета та актуальність ПЗК 3. Сфера застосування ПЗК 4. Зв'язок між ПЗК та національним законодавством 5. Значення ПЗК у плануванні та проведенні операцій 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історична довідка 2. Мета та актуальність ПЗК 3. Сфера застосування ПЗК 4. Зв'язок між ПЗК та національним законодавством 5. Значення ПЗК у плануванні та проведенні операцій 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історична довідка 2. Мета та актуальність ПЗК 3. Сфера застосування ПЗК 4. Зв'язок між ПЗК та національним законодавством 5. Значення ПЗК у плануванні та проведенні операцій
б. Основні принципи		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Військова необхідність 2. Розмежування 3. Пропорційність 4. Гуманність 		
с. Учасники бойових дій		
д. Особи, які перебувають під захистом		
е. Інші суб'єкти на полі бою		
ф. Захисні та розпізнавальні емблеми	ф. Роль МКЧХ	ф. Роль МКЧХ та держав, що здійснюють контроль за дотриманням міжнародних угод
г. Об'єкти, що охороняються	г. Захисні та розпізнавальні емблеми	
h. Засоби і методи ведення війни, у тому числі заборони, передбачені ПЗК і відповідними національними зобов'язаннями	h. Об'єкти, що охороняються	

Базовий курс	Курс для сержантського складу	Курс для офіцерів
і. Забезпечення дотримання ПЗК 1. Зобов'язання держави 2. Відповідальність командування 3. Індивідуальна відповідальність 4. Воєнні злочини	і. Засоби і методи ведення війни, у тому числі заборони, передбачені ПЗК і відповідними національними зобов'язаннями	і. ПЗК у плануванні та проведенні операцій
	к. Припинення вогню та перемир'я	і. Окупаційне право
	к. Припинення вогню та перемир'я	м. Забезпечення дотримання ПЗК
	к. Припинення вогню та перемир'я	1. Зобов'язання держави 2. Відповідальність командування 3. Індивідуальна відповідальність 4. Запобігання порушенням норм ПЗК 5. Порушення норм ПЗК

Джерело: Навчальна публікація Альянсу ATrainP-2, видання В, версія 1, Навчання з права збройних конфліктів, 2019 р.

З'являються нові теми, які не тільки викликають великий інтерес, але й набувають все більшої актуальності в сучасних збройних конфліктах. Це можуть бути нові правила щодо безпосередньої участі у бойових діях, приватизації конфлікту та статусу найманців, нових видів забороненої зброї, кібервійни та штучного інтелекту, захисту атомних електростанцій та подібних небезпечних об'єктів, культурних об'єктів. Доцільно розглянути можливість включення таких тематичних напрямків до традиційних навчальних програм з МГП:

Приватні військові охоронні компанії та найманці:

Приватні збройні формування використовуються у збройних конфліктах у різних контекстах. Їх іноді називають «найманці», хоча визначення в Додатковому протоколі I є досить вузьким і не застосовується, наприклад, до учасників бойових дій, які є громадянами тієї ж країни. Поводження з найманцями, які потрапили в полон, не обов'язково може бути таким самим, як поведження з учасниками бойових дій регулярної армії. Було б корисно дослідити, наприклад, як залучення приватної військової компанії «Вагнер» впливає на зобов'язання МГП щодо ведення бойових дій та утримання під вартою.

Засоби і методи ведення бойових дій – Заборонені види зброї:

Деякі види зброї можуть бути законними в принципі і не підлягати абсолютній забороні. Проте їх використання може бути заборонено або обмежено в певних контекстах. Наразі ведеться багато дискусій щодо використання «важкої вибухової зброї» в міському середовищі. Така зброя була розроблена для використання на полі бою, де навряд чи будуть присутні цивільні некомбатанти. Все частіше вона використовується в населених пунктах, де ймовірність непропорційних втрат серед некомбатантів є величезною. За таких обставин такі види зброї можуть вважатися «невибіркового характеру», тоді як у боях, що відбуваються на відстані від населених пунктів, це не так. Було б корисно підкреслити, яких запобіжних заходів слід вживати в міських районах, особливо щодо евакуації цивільного населення. Наприкінці 2022 року була прийнята важлива декларація про застосування важкої вибухової зброї.

Цивільно-військові об'єкти:

Використання цивільних об'єктів у військових цілях: В принципі, цивільним об'єктам, таким як школи та лікарні, гарантується захист від нападів. Однак іноді їх використовують у військових цілях. Це може призвести до того, що вони втратять свій захист. Більш того, використання їх у військових цілях може викликати питання щодо відповідності нормам МГП. Вони стають, по суті, формою живого щита. Під час навчання слід розглянути питання визначення того, чи є об'єкт цивільним за своїм характером, застосовні винятки та принципи, які застосовуються, коли ці об'єкти стають ціллю.

Акцент на принципі запобіжних заходів (стаття 58 Додаткового протоколу I): Принцип запобіжних заходів є зобов'язанням відповідно до МГП, тому важливо розуміти, які запобіжні заходи слід вживати для захисту цивільного населення (стаття 58 ДП I).

Культурні об'єкти: Культурні об'єкти в принципі мають право на такі самі гарантії захисту від нападу, як і інші цивільні об'єкти. Однак вони також мають право на особливий захист через свою цінність не тільки для тих, хто «володіє» ними як частиною місцевої культури, але й у ширшому сенсі. Напади на культурні цінності можуть також піднімати питання, пов'язані з переслідуванням за ознакою етнічної чи релігійної приналежності, і навіть бути доказом намірів геноциду. Нещодавні судові переслідування воєнних злочинів міжнародними кримінальними трибуналами, зокрема Міжнародним кримінальним судом, не лише привернули увагу до цього питання. Вони також можуть сприяти розробці нових правил і стандартів.

Атомні електростанції та подібні небезпечні об'єкти:

Поширення атомних електростанцій та їх вразливість до нападів, як навмисних, так і ненавмисних, порушують важливі питання МГП. Витік радіації може призвести до руйнівних наслідків далеко за межами поля бою і вплинути на держави, які не беруть участі в самому конфлікті. Виникають питання, пов'язані з обороною таких об'єктів, а також можливістю того, що їх оберуть ціллю, якщо вони дійсно використовуються у військових цілях. Ці питання в минулому були досить теоретичними, але ситуація змінюється, коли збройний конфлікт спалахує в розвинених країнах, де існує залежність від ядерної енергетики.

Захист навколишнього середовища та токсичні відходи:

Багато сучасних конфліктів, таких як російсько-українська війна, призвели до вкрай негативного впливу на навколишнє середовище. Розуміння застосованих норм МГП щодо захисту довкілля під час збройного конфлікту, зокрема поведінки з токсичними відходами та іншими небезпечними матеріалами, є надзвичайно важливим для військовослужбовців.

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК)

Воєнні злочини та інші порушення МГП: Загальний огляд: Зґвалтування та інші форми сексуального насильства, вчинені в умовах збройного конфлікту, є порушеннями міжнародного гуманітарного права та міжнародного договірної права. Сюди входять Четверта Женевська конвенція, а також Додатковий протокол I і Додатковий протокол II, а також звичаєве право, що застосовується як в міжнародних, так і в неміжнародних збройних конфліктах. Збройні сили повинні бути ознайомлені з цією концепцією і вміти визначати види СНПК.

5. ОЦІНЮВАННЯ ФОРМ НАВЧАННЯ

Не існує єдиного підходу до оцінки ефективності навчання. МКЧХ пропонує доповнити практичні заходи з проведення навчання або наставництва для партнерів заходами з оцінки їхньої ефективності⁵¹. Це можна зробити шляхом тестування учасників до / під час / після навчання. Іншою стратегією може бути спостереження за поведінкою підготовлених військовослужбовців на полі бою протягом певного періоду за допомогою опитувань після навчання та в реальних ситуаціях на місцях. Всебічні підбиття підсумків з дружніми силами та іншими партнерами, залученими до операцій з підготовленими військовослужбовцями, також можуть допомогти в процесі оцінки⁵².

Приклад Малі

Щоб оцінити цю навчальну програму, організація «По той бік миру» оцінила набуті знання, а також зміни в поведінці після розгортання. Анкетування було проведено до та після тренінгу, на 1-му та 10-му тижнях. Порівняльні результати продемонстрували покращення знань з МГП та прав людини. Крім того, інструктори щотижня зустрічалися для обговорення навчальних цілей групи та суб'єктивного прогресу у їх досягненні. Навчальні вправи були адаптовані з урахуванням труднощів у досягненні навчальних цілей. Крім того, інструктор збирав відгуки партнерів і спостерігачів про порушення норм МГП та прав людини. Після навчання не було зафіксовано жодних серйозних порушень, на відміну від частих повідомлень про порушення до навчання. Під час повторного курсу для одного з батальйонів вибіркові звіти військовослужбовців вказували на те, що вони скористалися навчанням з МГП та прав людини, і що це змінило їхню поведінку під час військових операцій. Вони зазначали, що їхні стосунки з місцевим населенням покращилися.

51 МКЧХ. Імплементація навчання з МГП, доступно за посиланням: <https://sri.icrc.org/practical-measures/implementation/ihl-training> [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

52 Там же.

Дослідження ООН пропонує застосовувати структуру «Вихід-Результат-Вплив» для вимірювання ефективності навчання⁵³. Показники виходу включають в себе кількість проведених навчальних курсів, кількість людей, які пройшли навчання, та інші об'єктивні показники. Показники результату зосереджені на зміні поведінки внаслідок навчання. Кількісні показники можуть досліджувати кількість повідомлень про порушення МГП, кількість підтверджених порушень, кількість планів подальших дій тощо. Показники впливу зосереджуються на фактичному впливі навчання на учасників, наприклад, на зменшенні кількості порушень за певний період часу. Однак вони виявилися б занадто складними для адміністрування. У дослідженні МКЧХ стверджується, що у контексті підготовки з МГП відповідальність за перевірку знань підлеглих з цього питання лежить на командирі, який відходить від принципу делегування обов'язків з навчання з МГП підготовленим інструкторам і переходить до процесу постійної внутрішньої оцінки підготовки з МГП⁵⁴.

Фото: Ліга Офіцерів

- 53 Nestor, Peter. "Designing Effective Human Rights Training Aligned with the Corporate Responsibility to Respect in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights". United Nations, 2016, доступно за посиланням: https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/issues_doc%2Fhuman_rights%2FUNGC-Good-Practice-Note-Human-Rights-Training.pdf
- 54 Stubbins Bates, Elizabeth. "Towards Effective Military Training in International Humanitarian Law". International Review of the Red Cross, No. 895/896, 21 December 2015, доступно за посиланням: <https://international-review.icrc.org/articles/towards-effective-military-training-international-humanitarian-law>

6. МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ ПІДГОТОВКИ

Механізми моніторингу підготовки можуть бути різними в різних країнах. Наприклад, у США запроваджено Систему управління навчанням армії (СУНА). СУНА впорядковує, консолідує та забезпечує загальне керівництво навчальними процесами в армії. СУНА - це інформаційна онлайн система, яка: забезпечує навчання військовослужбовців; управляє навчальною інформацією; і забезпечує співпрацю в навчанні, складання розкладу та можливості планування кар'єри як у стаціонарному навчальному середовищі, так і на виїзді⁵⁵. СУНА також допомагає армійським інструкторам та менеджерам у підготовці до проведення навчання та в управлінні навчанням військових та цивільних осіб армії протягом усієї їхньої кар'єри. Моніторинг навчання може проводитися Департаментом кадрів Міністерства оборони або Департаментом кадрів у Генеральному штабі. Він може бути організований на рівні батальйону або бригади. Дані щодо навчання потрібно вести як на індивідуальному рівні, так і на рівні підрозділу. Навчання на рівні підрозділу часто набагато легше моніторити, тому це потрібно проводити на рівні найменшого підрозділу.

Фото: Ліга Офіцерів

55 Військова академія Сухопутних військ США. Довідник старшого командира: Як функціонують Сухопутні війська. 2019-2020 р.р., доступно за посиланням: <https://ssl.armywarcollege.edu/dclm/pubs/HTAR.pdf>

7. ІНСТРУКТОРИ

Джоді Прескотт зазначив, що давні припущення щодо того, хто є найбільшим авторитетом у донесенні ідей МГП в освіті та навчанні, потребують переоцінки. Результати такої переоцінки також можуть відрізнятися залежно від країни. Єдиної відповіді не існує, але роль лідерів і товаришів, безумовно, повинна бути частиною більш ефективного підходу до підвищення ефективності навчання з МГП⁵⁶. Відповідно до Програми підготовки з права війни Міністерства оборони (2 липня 2020 року), командири бойових підрозділів мають упроваджувати ефективні програми у своїх командуваннях. Вони роблять це для запобігання порушенням норм права війни та забезпечення того, щоб плани, принципи, директиви та правила ведення бойових дій їхнього командування підлягали періодичному перегляду та оцінці, особливо у світлі будь-яких повідомлень про порушення⁵⁷.

Практично всі свідки погодилися з тим, що морально-етичний клімат командування у бойових діях, який прищеплює і підтримує цінності США, незважаючи на труднощі бойового завдання або конкретного району ведення бойових дій, є єдиним найважливішим фактором запобігання жертвам серед цивільного населення, забезпечення інформування про жертви серед цивільного населення та належного реагування на зареєстровані інциденти. Окремі командири всіх рівнів разом зі своїми сержантами несуть велику відповідальність щодо цього. Не існує заміни етичному лідерству, яке проявляється у проведенні навчання в пункті постійної дислокації і під час розгортання у район виконання бойових завдань. Таке навчання має демонструвати етичне реагування на залучення цивільних осіб, включаючи інформування про інциденти та розслідування, і сприяти зміцненню довіри до того, що розслідування жертв серед цивільного населення використовується для встановлення фактів, а не лише для виявлення неправомірних дій.⁵⁸

У зв'язку з цим виникає питання про те, чи існують цивільний персонал або установи, які

56 Prescott, Jody. "Empirical Assessment in IHL Education and Training: Better Protection for Civilians and Detainees in Armed Conflict". Anthem Press, 2021, Доступно за посиланням: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1qmpd39>

57 Департамент Генерального юридичного радника Міністерства оборони. Директива Міністерства оборони США 2311.01 – Програма Міністерства оборони з підготовки з права війни. 2 липня 2020 року, доступно за посиланням: <https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/DD/issuances/dodd/231101p.pdf?ver=2020-07-02-143157-007>

58 Джерело: Доповідь Підкомітету з питань військового правосуддя в зонах бойових дій, 60 (30 травня 2013 р.)

можуть відігравати певну роль у розробці та впровадженні навчальної програми. Цивільні адвокати та науковці-юристи з досвідом роботи у сфері права війни у Міністерстві оборони, а також військові юридичні радники іноді виступають в якості інструкторів у проведенні підготовки з права збройних конфліктів. У Німеччині підготовка з МГП проводиться у відповідних військових частинах старшими офіцерами та викладачами права різних шкіл та академій збройних сил Німеччини: більшість викладачів права є досвідченими колишніми юридичними радниками⁵⁹. Правову підготовку під час базової військової підготовки проводять переважно командири рот або підпорядковані їм командири. Однак курси правової підготовки в центральних навчальних закладах, таких як Центр розвитку лідерства та громадянської освіти, Командно-штабний коледж Бундесверу (Führungsakademie der Bundeswehr) та школи офіцерів і сержантів, повинні регулярно проводитися викладачами права зі статусом державних службовців⁶⁰.

МКЧХ вважає, що для визначення найефективніших викладачів для певної аудиторії, необхідно розуміти організаційний і культурний контекст такої аудиторії військовослужбовців⁶¹. Успішний інструктор з МГП повинен мати авторитет, що ґрунтується на бойовому досвіді. Він або вона може спиратися на ситуації з власного досвіду та обґрунтовувати свої рішення та пояснення. Інструктори без бойового досвіду, але з визнаним досвідом у сфері МГП, можуть відігравати допоміжну роль для певних аудиторій військовослужбовців. Програма навчання може бути найбільш ефективною, якщо інструктор має чітке розуміння військової ієрархії та демонструє підтримку принципів та ідей МГП, які викладаються та застосовуються на практиці. Навчання також може бути ефективнішим, якщо воно розробляється або проводиться спільно з місцевими органами влади та громадянським суспільством: наприклад, Товариствами Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, фахівцями з правових питань та / або неурядовими організаціями. Адже такі партнери часто мають найкращі можливості апелювати до місцевих цінностей, використовувати звичні педагогічні підходи та ефективніше пояснювати концепції⁶². В університеті можуть бути дуже видатні викладачі, які викладають міжнародне гуманітарне право. Але їхній обмежений польовий досвід може стати перешкодою для ефективного донесення ідей МГП до військовослужбовців різних рангів.

59 Dt. Komitee zum Humanitären Völkerrecht [ed.]. Імплементация міжнародного гуманітарного права на національному рівні - Документ про імплементацию МГП в правову систему Німеччини, 2020 рік, доступно за посиланням: https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748921103.pdf?download_full_pdf=1

60 Там же.

61 МКЧХ. Імплементация навчання з МГП, Доступно за посиланням: <https://sri.icrc.org/practical-measures/implementation/ihl-training> [Доступ здійснено 21 лютого 2023 року]

62 Там же.

8. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

Держави повинні розслідувати воєнні злочини, що ймовірно скоєні їхніми громадянами або збройними силами, або на їхній території. За необхідності вони повинні притягнути до відповідальності підозрюваних, а також розслідувати інші воєнні злочини, на які поширюється їхня юрисдикція, і, за необхідності, переслідувати підозрюваних у судовому порядку⁶³. МГП покладає на осіб відповідальність за воєнні злочини, які вони вчиняють самі, або наказують вчинити. Існує також відповідальність, якщо особи не віддавали наказів про вчинення злочинів, але не зробили нічого, щоб запобігти їм або покарати за них: щодо таких випадків МГП доповнюється міжнародним кримінальним правом, яке встановлює різні види індивідуальної кримінальної відповідальності⁶⁴. Отже, навчання з МГП має включати певні знання про те, як суб'єкти безпеки виявляють відповідні речові докази та документують їх таким чином, щоб зберегти їхню доказову цінність⁶⁵. Ці знання мають включати деяку базову інформацію щодо дій на місці злочину, методів обшуку, збору, збереження та переміщення доказів, виявлення місць страт і масових поховань, ексгумації тіл і проведення релігійних обрядів, місць утримання під вартою і катувань тощо. Важливо також, щоб суб'єкти безпеки мали чітке розуміння правових стандартів документування порушень під час збройного конфлікту, методів інформування про воєнні злочини та обов'язку повідомляти про порушення. Існує також потреба у навчанні з питань військового правосуддя/механізмів відповідальності не лише за порушення МГП, а й за неповідомлення про такі порушення. Наприклад, у 2012 році Міністерство оборони Великої Британії вдосконалило військову підготовку з міжнародного права, а їхні тестові завдання МАТТ 7 містили корисний показник розуміння солдатами та офіцерами відповідальності командування⁶⁶ та їхнього обов'язку повідомляти про порушення, а

63 Medicins sans Frontiers. Практичний посібник з гуманітарного права - відповідальність. доступно за посиланням: [https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/responsibility/#:~:text=States%20must%20investigate%20war%20crimes,the%20suspects%20\(Rule%20158\)](https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/responsibility/#:~:text=States%20must%20investigate%20war%20crimes,the%20suspects%20(Rule%20158)) [Доступ здійснено 22 лютого 2023 р.]

64 МКЧХ. Поширені питання про правила ведення війни. 7 березня 2022 року. <https://www.icrc.org/en/document/ihl-rules-of-war-faq-geneva-conventions>

65 Там же.

66 Відповідальність командування - це правове поняття, згідно з яким командири, в тому числі сержантський склад, можуть нести відповідальність за воєнні злочини, які вони не вчиняли або не віддавали накази щодо їх вчинення, але якщо вони вчинені їхніми підлеглими. У таких випадках командири зобов'язані спробувати запобігти злочину та забезпечити покарання за нього.

також питання для виявлення непорозумінь щодо взаємності⁶⁷. Кеннет Уоткін (Kenneth Watkin) підкреслив, що збір доказів на полі бою збройними силами потребує подальшого розвитку, впровадження у військову практику та оцінки з ширшої оперативної точки зору. У зв'язку з цим військові залишаються недостатньо використовуваним, але потенційно ефективним ресурсом для своєчасного збору доказів на місці ймовірного скоєння злочинів⁶⁸. Слід зазначити, що не існує єдиного, загальноприйнятого набору норм процесуального права та доказів, що регулюють міжнародні або внутрішні кримінальні розслідування. Дійсно, норми процесуального права та докази суттєво відрізняються у національних юрисдикціях континентального та англосаксонського права, у національних і міжнародних судах і навіть у міжнародних судах⁶⁹. Дедалі більше усвідомлення того, що збройні сили можуть відігравати корисну роль у зборі доказів, знайшло своє відображення в опублікованих у грудні 2019 року Організацією Об'єднаних Націй Керівних принципах щодо сприяння використанню та прийнятності в якості доказів у національних кримінальних судах інформації, зібраної, обробленої, збереженої і переданої військовими для судового переслідування терористичних злочинів⁷⁰.

Європейський Союз, зокрема, прийняв Керівні принципи щодо сприяння дотриманню МГП, метою яких є створення оперативних інструментів для Європейського Союзу та його інституцій та органів для сприяння дотриманню МГП⁷¹. У керівних принципах зазначено, що для забезпечення ефективних дій повинні бути визначені без зволікань ситуації, у яких може застосовуватися МГП, а відповідальні органи у межах своїх сфер відповідальності повинні здійснювати моніторинг ситуацій, де може бути застосовано МГП. Крім того, відповідальні органи повинні включати оцінку ситуації з МГП у свої доповіді про ту чи іншу державу або конфлікт. Особливу увагу слід приділяти інформації, яка вказує на можливі серйозні порушення МГП. Це поняття підкреслює необхідність того, щоб військові місії ЄС та їхній особовий склад були обізнані з відповідними нормами МГП і вміли їх застосовувати.

67 Stubbins Bates, Elizabeth. "The British Army's Training in International Humanitarian Law". *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 25, Issue 2, 291-315, 2020, Доступно за посиланням: <https://academic.oup.com/jcsl/article-abstract/25/2/291/5827804?redirectedFrom=fulltext>

68 Watkin, Kenneth. "The Search for Justice: Military Collection of Evidence on the Battlefield". *Global Justice Journal*, 22 July 2020, Доступно за посиланням: <https://globaljustice.queenslaw.ca/news/the-search-for-justice-military-collection-of-evidence-on-the-battlefield>

69 Vamos-Goldman. "The Importance of Professional Expertise in Gathering Evidence of Mass Atrocities". *Just Security*, 27 October 2017, доступно за посиланням: <https://www.justsecurity.org/46355/rules-govern-evidence-gathering-conflict-zones/>

70 Watkin, Kenneth. "The Search for Justice: Military Collection of Evidence on the Battlefield". *Global Justice Journal*, 22 July 2020, Доступно за посиланням: <https://globaljustice.queenslaw.ca/news/the-search-for-justice-military-collection-of-evidence-on-the-battlefield>

71 Робоча група з міжнародного публічного права. «Доповідь про Керівні принципи ЄС щодо сприяння дотриманню норм міжнародного гуманітарного права: січень 2020 року – грудень 2020 року». Видавництво ЄС, 2022 р., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5dc42bc0-79a3-11ec-9136-01aa75ed71a1>

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- ❖ Підготовка з МГП повинна проводитися для всього особового складу сектору безпеки (сил оборони, поліції, розвідки, прикордонників тощо) та їхніх партнерів, незалежно від того, чи беруть вони участь в активних бойових діях, підтримують їх у логістиці або надають інформаційну підтримку. Крім того, необхідно інтегрувати навчання з МГП у типовий порядок дій та всі існуючі тренінги, аби втілити відповідність нормам МГП як позитивну військову цінність.
- ❖ В оборонному секторі підготовка з МГП повинна проводитися для всіх військовослужбовців, від солдатів строкової служби до чотиризіркових генералів. Додаткове та спеціалізоване навчання має проводитися для сержантського складу, юридичних радників та офіцерів.
- ❖ Під час навчання з МГП потрібно надавати інформацію про фундаментальні принципи МГП, захист конкретних категорій осіб та об'єктів, методи та засоби ведення війни, принципи запобіжних заходів, розрізнення та пропорційності під час нападу. Гендерні аспекти слід розглядати як частину навчання, з конкретними прикладами того, де це має оперативне значення. Для сержантського складу підготовка повинна включати, зокрема, ПВБД, захист осіб і майна, відповідальність та обов'язки командирів, поводження з військовополоненими, питання дисципліни та запобігання порушенням МГП, а також співпрацю з громадянським суспільством. Командири та штабні офіцери повинні проходити навчання з питань морального аспекту МГП, відповідальності за воєнні злочини, обов'язків командирів, що стосуються МГП та значення МГП у плануванні операцій, на додаток до базового рівня навчання, однакового для всіх звань. Дотримання вимог МГП має бути частиною навчання, у якому також надається інформація щодо того, як військові керівники забезпечують виявлення та припинення порушень МГП. Вимоги щодо інформування про порушення МГП мають зберігатися та підтримуватися сержантським складом і командирами, які повинні чітко пояснювати солдатам, що таке інформування є частиною позитивної військової ідентичності.
- ❖ Підготовка з МГП має включати певну інформацію про повідомлення про воєнні злочини, щоб суб'єкти безпеки, які діють на місцях, могли ідентифікувати відповідні речові докази та задокументувати їх у такий спосіб, щоб зберегти їхню доказову цінність. Крім того, обов'язок повідомляти про воєнні злочини має бути чітко сформульований і роз'яснений.

- ❖ Навчальні матеріали мають бути контекстуалізовані та локалізовані, щоб відображати реалії та потреби на місцях, а також враховувати місцеву культуру, історію, релігію, політику та звичаї. Іншими словами, вони повинні бути підготовлені відповідно до національних обставин.
- ❖ Слід використовувати методи мультисенсорного навчання, що вимагають від викладачів застосовувати зорове, слухове, кінестетичне та тактильне навчання шляхом проведення тренінгів, розробки завдань та залучення аудиторії.
- ❖ Частота проведення навчання повинна ґрунтуватися на потребах та оперативних вимогах; однак військовослужбовці повинні проходити навчання щонайменше раз на рік. Особовий склад, що бере участь у бойових діях, може потребувати перепідготовки навіть під час бою. Медичні дані, отримані під час опитувань бойових підрозділів, свідчать про те, що коли підрозділи зазнають втрат, емоції, які можуть призвести до порушень МГП, стають більш вираженими.
- ❖ Ніколи не припускайте, що підготовка з МГП є еквівалентом відповідності МГП. Командири та сержанти є, мабуть, найважливішою складовою забезпечення утримання солдатів від вчинення порушень МГП. Однак треба пам'ятати, що в бою вони теж будуть відчувати страх, втому і голод своїх солдатів, і що це сформує їх уявлення про те, що відбувається з їх військовослужбовцями. Натомість варто розглянути підхід, який би надавав військовому керівництву зібрані дані, що свідчать на користь заходів ефективної освіти та підготовки з МГП порівняно з просто показниками ефективності, такими як отримання щорічної підготовки. Це може включати тестування слухачів під час тренувань, моніторинг підготовлених військ на місцях протягом певного періоду часу після навчання для спостереження та оцінки результату, збір відгуків від партнерів та спостерігачів про порушення МГП і, по суті, розраховувати на командирів і сержантів, які можуть безпосередньо спостерігати за поведінкою своїх підлеглих.
- ❖ Вибір найавторитетніших та найефективніших інструкторів з МГП залежить від оперативних вимог, контексту та аудиторії. Інструктори з визнаним досвідом у сфері МГП та обмеженим досвідом бойових дій не обов'язково користуватимуться повагою серед певних категорій військових у різних військових культурах. Інструктори з бойовим досвідом можуть зіткнутися з певними труднощами в розумінні організаційного та культурного контексту. Однак вони можуть компенсувати це авторитетом, який походить від реального бойового досвіду. Їхній спосіб проведення підготовки за реальними сценаріями є одним з найкращих для піхоти та прирівняних до неї родів військ. Самих військовослужбовців, зокрема командирів, слід розглядати як таких, що поділяють позитивну професійну військову ідентичність.

- ❖ Командири та керівники також повинні бути поінформовані про позитивний вплив належного керівництва та дотримання норм відпочинку серед підлеглих на здатність підлеглих приймати правильні рішення в потрібний час при застосуванні норм МГП. Медичні дані обстежень бойових підрозділів свідчать, що ефективне керівництво і достатній відпочинок мають захисний ефект.

DCAF - Женевський центр з управління сектором безпеки

Maison de la Paix

Chemin Eugène-Rigot 2E

CH-1202 Geneva, Switzerland

+41 22 730 94 00

info@dcaf.ch

www.dcaf.ch

[@DCAF_Geneva](https://twitter.com/DCAF_Geneva)
